

سال دوم - شماره ۶ - اردیبهشت ۱۳۲۸

شاهنامه خبری اداره کل موزهای
بنیاد مستضعفان و جانبازان

تماشاگ

روابط عمومی اداره کل موزهای

فهرست مندرجات

رویدادها: ۴-۱

طرح راه اندازی تماشگاه بافته ها در شورای مدیران؛ همکاری صمیمانه ادارات کل موزه های سازمان میراث فرهنگی و بنیاد مستضعفان؛ راه اندازی سریع موزه ها؛ کوتاه از تماشگاه تاریخ؛ بازدید ریاست محترم بنیاد مستضعفان از نمایشگاه های آرایه ها و پول ملل؛ تصویب برنامه های ۱۳۷۸ کل موزه های بنیاد؛ بازدید قائم مقام انجمن آسیائی نیویورک از تماشگاه پول؛ تأسیس آرشیو نوارهای موزه ای؛ برنامه های دراز مدت اداره کل موزه های بنیاد به مناسب روز جهانی موزه؛ نمایشگاهی دیگر در تماشگاه تاریخ.

گزارشها: ۱۷-۵

گزارش ویژه - به مناسب راه اندازی تماشگاه زمان در تاریخ ۲۵/۳/۱۳۷۸؛ پیرامون آرایه های زینتی در ایران باستان - دنیای مردگان در هزاره های دور ایران - آغاز عصر فلز - شیوه ساخت آرایه های فلزی - معرفی فلزات قیمتی؛ نحوه حفاظت درمانی و مرمت یک اثر هنری "ساعت ایستاده"؛ روز جهانی موزه و لذت کشف؛ برگزاری دومین اجلاس ایکوم.

مقالات: ۲۵-۱۷

ساعتهاي آفتابی در ایران؛ تگاهی به تاریخ نمایش در ایران؛ تاریخچه پیدایش اتمیلی به نام "رولزرویس"؛ کرایسلر از سال ۱۹۲۴ تاکنون، قسمت اول.

فهرستگان: ۲۷-۲۵

تازه های کتاب و ویژه کتابخانه مرکزی؛ تازه های کتاب برای تماشگاه بافته ها؛ تازه های خریداری شده برای تماشگاه زمان؛ آخرين مقالات گردآوری شده از اینترنت؛ تازه های CD.

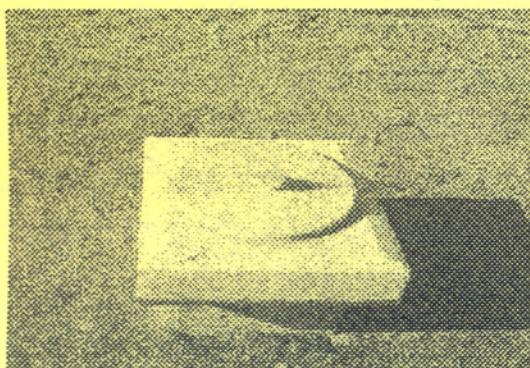
نمایه نامه مطبوعات: ۳۷-۲۷

فهرست مقالات؛ فهرست گزارشها؛ اخبار داخلی؛ اخبار خارجی؛ ثبت در فهرست آثار ملی کشور؛ فهرست عکسها؛ مقاله انتخابی مطبوعات - موزه ها جلوه گاه اندیشه و هنر.

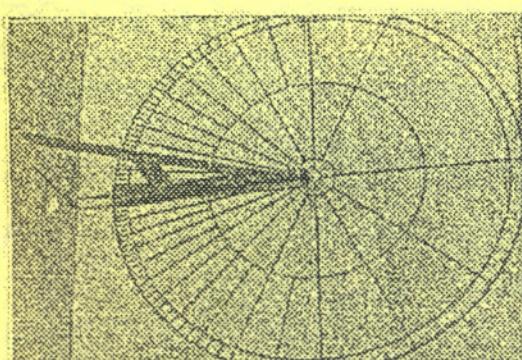
آمریکا.

The Compendium vol.S N.Y December 1998

در ایران ساخت ساعتهاي آفتابي پيشينه اي طولاني دارد. در کتابي در زمينه نجوم با عنوان زيج شهريارك در ايران پيش از اسلام و احتمالاً حدود ۵۵۵ ميلادي تدوين شده، فصلی درباره ساعتهاي آفتابي مدرج آمده است. اين کتاب در حدود ۷۹۰ ميلادي از زبان پهلوی به عربی برگردانده شد. متن اصلی و ترجمه عربی آن اکنون موجود نیست. با وجود اين ابوریحان بیرونی دانشمند برجسته ايراني اين فصل از زيج شهريار را در اثر خود در زمينه سايدها به زبان عربی، نقل كرده است.

عکس شماره (۱) : ساعت آفتابي افقی واقع در مسجد امام خميني تهران قدیمي ترین رساله دانشمندان ايراني درباره ساعتهاي آفتابي که اکنون موجود است، رساله‌ای است که محمدابن موسى

عکس شماره (۲) : طرح سرتیپ عبدالرازق بغايري - این ساعت نزدیک سردر باغ ملی جلوی دیوار پستخانه تهران در خیابان امام خميني (سبه سابق) نصب شده است.

خوارزمی با عنوان «عمل الساعة فى بسيط الرخامة» (ترسیم ساعت [خطوط]) بر روی صفحه ساعت آفتابي» نگاشته است. ساعت آفتابي تشریح شده در این رساله از یک صفحه افقی مرمری و یک شاخص تشکیل می‌شود. خوارزمی این رساله را در بغداد تدوین کرده است.

در میان ابزار ستاره‌شناسی که جمال الدین بخاری از مراغه

- برگزاری نمایشگاه عکسهای قدیمی تهران در سردر باغ ملی.
- تهیه یک سایت حفاری با اشیاء نسبتاً قدیمی در سعدآباد جهت حفاری نوجوانان.
- بازگشائی برج طغل و علاء الدین در ری.
- برگزاری نمایشگاه نقاشی پشت شیشه و تجلیل از استاد همدانی در سعدآباد.
- بزرگداشت مرحوم آبکار در موزه آبکار در سعدآباد.
- نمایشگاه قرآنهاي تیموری در موزه میرعماد.
- برگزاری نمایشگاه اسناد در صاحقرانیه.
- افتتاحیه گنجینه ملی آب.
- برگزاری نمایشگاه سفالینه‌های قوم مايا در نیاوران.
- افتتاح مجده موزه آبادان.
- افتتاح باغ هرندي در کرمان.
- برگزاری نمایشگاه مشترک با سایر موزه‌ها در مجموعه موزه حیات وحش دارآباد.
- لمس حیوانات زنده در موزه حیات وحش دارآباد.
- جشنواره عکس پیام ارتباطات به مناسبت روز جهانی موزه توسط موزه پست.
- نمایش سکه‌های جدید مجموعه موزه ملک.
- مصاحبه با رؤسای موزه‌ها توسط روزنامه جوان.

در ضمن مقرر گردید که از این به بعد چهارشنبه اول هر ماه جلسه کمیته مشورتی برگزار شود لذا جلسه بعدی مورخ ۷۸/۳/۵ برگزار خواهد شد.

مقدمه:

در آستانه برگزاری بزرگداشت روز جهانی موزه در تاریخ ۲۸ اردیبهشت، اداره کل موزه‌های بنیاد نمایشگاهی از آرایه‌های ایران باستان در محل گالری دفینه واقع در تهران ابتدای میرداماد برگزار نمود. بدین مناسبت جهت آشنا شدن با آثار عرضه شده در این نمایشگاه و درک بیشتر موضوع آن، مطالب زیر انتخاب گردیده است.

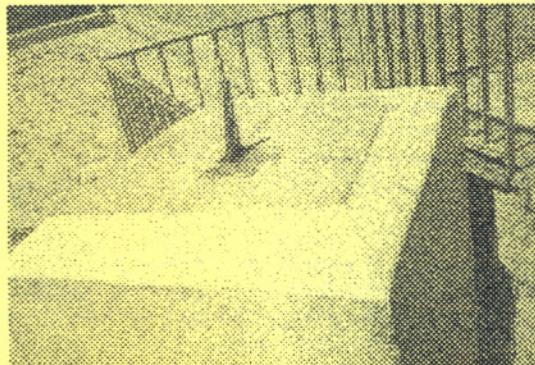
ساعتهاي آفتابي در ايران

مقاله انتخابی تماشگاه زمان

این مقاله نوشته‌ای است از مهندس محمد باقری که توسط تماشگاه زمان ترجمه شده است. مقاله مزبور در این نشریه به چاپ رسیده است: نشریه انجمن دوستداران ساعتهاي آفتابي شمال

مسجد یا دانشگاه‌های ایران باقی مانده است. با این وصف در میان ستاره‌شناسان غیر حرفه‌ای و جوان ایران گرایش به طراحی و ساخت ساعتها آفتابی احیا شده است. در ۱۹۸۵ میلادی (۱۳۶۴ شمسی) کتابی در مورد ساعتها آفتابی نوشته آقای مهندس مشاء الله علی احیایی به زبان فارسی منتشر شد. من یک کمیت ساعت آفتابی را به صورت کارت پستال متناسب با عرضهای جغرافیایی شهرهای ایران طراحی کرده‌ام. این کمیت را از روی نمونه‌ای متناسب با عرضهای جغرافیایی بزرگتر که چند سال پیش از موزه آلمان خریده بودم ساختم.

رسالات متعددی به فارسی و عربی در مورد ساعتها آفتابی به صورت نسخ خطی در کتابخانه‌های ایران وجود دارد. علاوه بر این اسطراب و رباعی به همراه نسخ خطی حاوی طرح، ساختار و کاربرد آنها بخش عمده‌ای از پیشینه ساعت آفتابی در ایران را تشکیل می‌دهد.

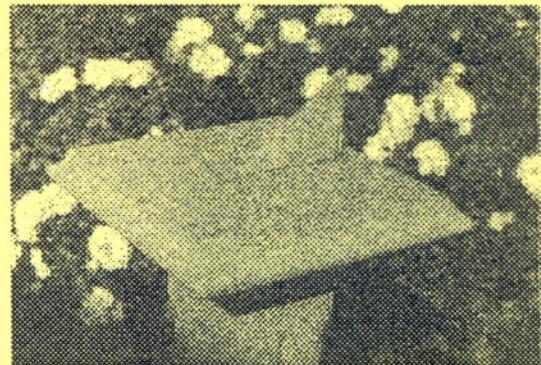
عکس شماره (۵) : بیدخت گتاباد - ساعت آفتابی طرح بغایبی از مهندس

مصطفی حائزی

در سیزدهم ژوئیه ۱۹۹۸ (۲۲ تیرماه ۱۳۷۷) پائولو ویزنتینی در موسسه تاریخ علوم دانشگاه تهران درباره ساعت آفتابی سخنرانی کرد. وی ستاره‌شناسی جوان اهل اورین ایتالیا و یکی از اعضاء AFAM است. ساعت آفتابی برای اونوی سرگرمی علمی محسوب می‌شود. هنگام سخنرانی سالن مملو از علاقه‌مندان به ساعت آفتابی شده بود.

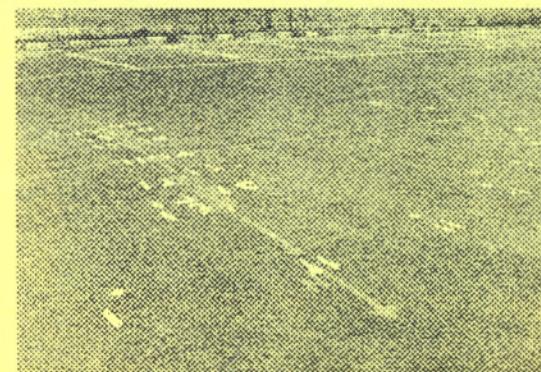
در حال حاضر در ایران علاقه‌مندان به ساعت آفتابی بر حسب علاقه و انگیزه خود در این زمینه از دونوع منبع استفاده می‌کنند؛ روش ساخت ساعت آفتابی در ایران قدیم که در نسخ خطی موجود است و دیگری منابع جدید اروپائی. به علاوه همواره این امیدواری هست که در جین سفر به نقاط مختلف ایران بتوان یک ساعت آفتابی قدیمی پیدا کرد. امید است با توجه به فراوانی آفتاب در کشورمان، انجمن ساعت آفتابی ایران تأسیس و ساعتها آفتابی

(مرکز ستاره‌شناسی ایران در قرن ۱۳ میلادی [هفتم هجری قمری]) با خود به چین برد، ساعتها آفتابی افقی و عمودی نیز وجود داشت.

عکس شماره (۳) : ساعت آفتابی - دانشگاه الزهراء

غیاث الدین جمشید کاشانی ریاضی دان و منجم بنام ایرانی نیز در ساخت ساعتها آفتابی تبحر داشت. به دعوت اولوغ بیگ نوئه تیمورلنگ زادگاه خود کاشان را ترک کرد و به سمرقند رفت. اولوغ بیگ محفل معتبری از شعرا، نویسندهان، هترمندان و دانشمندان را در دریار خود گرد آورده بود. این دانشمندان در نامه‌هایی به پدر خود که در کاشان می‌زیست، اخباری از محل جدید زندگی خود ذکر کرد. در یکی از این نامه‌ها چگونگی محاسبه ساعت یک ساعت آفتابی عمودی را روی یکی از دیوارهای کاخ که نه شرقی - نه غربی و نه شمالی - نه جنوبی بود تشریح کرده است. (رجوع کنید به کتاب از سمرقند به کاشان، محمد باقری، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۵۷).

عکس شماره (۴) : ساعت آفتابی آنالاتیک - منطقه آموزش و پرورش -

طرح کامران رشد

وجود شاهکارهای ابزار نجومی مرکبی نظیر قبله‌نما و زمان‌سنج وجود دارد که همگی به دست صنعتگران توانای ایرانی در دوره صفویه ساخته شده است.

با ورود ساعتها جدید به ایران استفاده از ساعتها آفتابی منسوخ شد. در حال حاضر تنها چند ساعت آفتابی در برخی

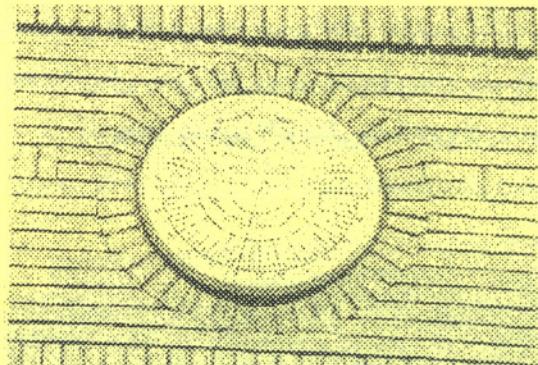
عزاداری ماه محرم در شهرهای بزرگ مراسم تعزیه‌ای بر پا گردد
مشتریان آن مردمی از عوام‌الناس هستند.

از میان نمایش‌های غیرمذهبی ایران که امروز هم اثری از آن می‌بینیم، باید نقالی و خیمه‌شب بازی را نام برد. نقالی را نیز به حقیقت نمی‌دانیم از چه تاریخی در ایران آغاز شده است و اطلاع ما بر اجرای این گونه مراسم در قبل از اسلام منحصر است به اشاراتی که در کتب تاریخ و ادب ایران شده مثل شاهنامه فردوسی، یا منظومه‌های نظامی گنجوی و تاریخ سیستان و تاریخ بخارا و الفهرست ابن‌النديم که در هر یک از آنها اشاره‌بی می‌باییم بر اینکه داستانهای حماسی و مردمی ایرانی قبل از اسلام میان مردم به وسیله قصه‌گویان منتشر می‌شده است. از همین راه به دوره بعد از اسلام رسیده و مایه‌ای برای نظم قسمتی از داستانهای شاهنامه، ویس ورامین، خسرو شیرین و هفت گند و جز آنها گردیده است. لیکن پس از اسلام آثار فراوانی وجود دارد که ماراب چگونگی اجرای این گونه مراسم در ادوار مختلف اسلامی رهبری می‌کند. به خصوص که برخی از داستانهای این نقالان، چون داستان سمک‌عيار، قصه فیروز شاه، (داراب نامه یغمی) اسکندرنامه و امیر ارسلان عیناً در هنگام نقل از زبان نقال ضبط شده و بر جای مانده است.

هنر نقالی که عبارتست از خواندن یا بیان و قایع حماسی یا داستانهای عشقی، در ایران قبل از اسلام، با موسیقی همراه بوده است و چون در دین اسلام موسیقی از محرمات به شمار می‌رفت، در دوره اسلامی فقط نقل داستان باقی ماند و توسعه یافت و تقسیمات و شعبی پیدا کرد. در قرون اولیه اسلامی کار نقالان بیان داستانهای حماسی و ملی گذشته ایران بود ولیکن از اوایل قرن پنجم هجری نقالان هم افسانه پرداز شدند و چنانکه گفته‌یم افسانه‌های شان با همان صورت و سبک که بیان می‌شد اغلب به رشتہ تحریر در می‌آمد.

در دوره مغول نقالی و قصه‌گویی به سوی افسانه‌های حماسی و

عکس شماره (۶) : ساعت آفتابی عمودی (دیواری) - طرح از دکتر احمد کیاست پور (اصفهان)

بیشتری در ایران ساخته و نصب شود.

توضیح: عکسها مربوط به آلبوم شخصی آقای مهندس محمد باقری

نگاهی به تاریخ نمایش در ایران

مقاله انتخابی تماش‌آگه تاریخ

قدمت نمایش در ایران را اگر بخواهیم از دوران قبل از اسلام شروع کنیم باید بخت خود را روی نمایش‌های آثینی و نقالی و خیمه‌شب بازی آغاز نمائیم. نمایش آثینی که به تحقیق معلوم نیست در چه زمانی در ایران شروع شده به داستان سوگ سیاوش و کین ایرج معروف گردیده است. ظاهراً بنابر آنچه در آثار بر جای مانده از ادبیات کهن ایران و شاهنامه فردوسی و اشاره‌هایی را در بعضی از کتب تاریخی ایران آمده، این مراسم هر سال در زمانی معین برگزار می‌شده است و در دوره اسلامی چون با سنت او آئین‌های دگرگان، مخالفت می‌شود به تدریج رنگ اسلامی گرفت و با روی کار آمدن مذهب تشیع و تعزیه امام حسین علیه السلام و یارانش تغییر شکل داد. در برآرۀ زمان شروع تعزیه میان محققات اختلاف نظر هست، گروهی به استناد اشاره تاریخ این کثیر شامی معتقدند که این مراسم از زمان حکومت سلسله دیالمه (معزالدله ۳۵۲ هق) در ایران آغاز گردیده و گروهی را عقیده بر آنست که تعزیه در ایران به گونه‌ای که با میزان تئاتر نویسی تطبیق کند از دوره صفویان شروع شده و آنچه قبل از این دوره وجود داشته نوعی عزاداری و نوحه‌سرایی بوده است. به هر حال تعزیه یکی از مراسم نمایش ایران است که تا امروز راه خود را ادامه داده، متنها پس از عهد قاجاریه و پیدایش تئاتر جدید و تحکیم اساس آن بازارش از رونق افتد و تا به حدی که امروزه جز در میان روستاهای شهرک‌های دور افتاده اثری از آن نمی‌بینیم و اگر گاهی در هنگام